

підтримка впливають на соціальну інтеграцію та самовизначення дітей з інтелектуальними порушеннями, як впливає інклюзивне освітнє середовище на соціальну адаптацію та навчання дітей з інтелектуальними порушеннями, як взаємодія з ровесниками формує позитивні відносини та самооцінку у дітей з інтелектуальними порушеннями, як соціальне середовище може підтримувати самореалізацію та розвиток індивідуального потенціалу дітей з інтелектуальними порушеннями.

Висвітлення цієї теми має важливе значення для розуміння та покращення якості життя дітей з інтелектуальними порушеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики: наук.-метод. посіб. К., 2007. 152 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навчальний посібник. К.: Центр навчальної культури, 2003. 134 с.
3. Гарасимів Т. З. Особистість та проблеми її соціалізації. Форум права, 2009. №3. С. 156–161.
4. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими потребами в загальноосвітній заклад. Соціальний педагог, 2009. №5. С. 26–35.
5. Лукашевич М. П. Соціалізація. Виховні механізми і технології: навч.-метод. посібник. К.: ІЗМН, 1998. 112 с.
6. Соціалізація. Вікіпедія: веб-сайт. URL: <https://w.wiki/9jvi>
7. Тард Г. Соціальні закони, 1902. С. 6–11.

Надія ХУПАВКА

вчитель-дефектолог

КЗ «Запорізька спеціальна

загальноосвітня школа-інтернат

«Джерело» Запорізької обласної ради

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Публікація присвячена питанню дидактичної підготовки вчителя до роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку. Відзначено, що засоби досягнення виокремлених вчителем дидактичних завдань повинні встановлюватися індивідуально, залежно від можливостей дитини, рівня її інтелектуального розвитку та наявних навичок. Виокремлено ключові дидактичні аспекти підготовки вчителя, серед них: індивідуалізація навчання, професійне самовдосконалення, співпраця з іншими спеціалістами та інші.

Ключові слова: порушення інтелектуального розвитку, підготовка вчителя, дидактичні основи, спеціальна освіта, навчально-пізнавальна діяльність.

N. KHUPAVKA. TEACHER PREPARATION FOR WORKING WITH CHILDREN WITH INTELLECTUAL DEVELOPMENT DISABILITIES: DIDACTIC ASPECT

The publication is devoted to the issue of didactic training of teachers to work with children with psychophysical developmental disorders. It was noted that the means of achieving the didactic tasks identified by the teacher should be set individually, depending on the child's capabilities, the level of his intellectual development and available skills. The key didactic aspects of teacher training are highlighted, among them: individualization of learning, professional self-improvement, cooperation with other specialists, and others.

Key words: violation of intellectual development, teacher training, didactic foundations, special education, educational and cognitive activity.

Постановка проблеми. Відповідно до законодавства України щодо освіти, кожній дитині з особливими освітніми потребами гарантується право на отримання освіти, яка враховує її інтелектуальний розвиток. Дослідження у галузі спеціальної педагогіки та психології підтверджують, що належно організована система навчання та виховання цієї категорії дітей сприяє їхньому значному прогресу у пристосуванні до життя в суспільстві. Фахівці зауважують, що успішне навчання дітей із порушеннями інтелектуального розвитку неможливе без позитивного ставлення вчителя до кожної дитини. Працюючи з дитиною, вчитель повинен акцентувати увагу на її можливостях, незалежно від наявних проблем. Це особливо важливо, оскільки необхідно, щоб сама дитина розуміла, що її відмінність робить її унікальною, а не є перешкодою.

Для успішної роботи з такими дітьми, вчителю необхідно розуміти причини їхнього відставання, враховувати їхні потреби у формуванні знань та вмінь, виходити з аспектів особистості, які залишилися менш пошкодженими або збереженими, а це передбачає значну підготовчу роботу вчителя до здійснення освітньої діяльності.

Актуальність. Питання навчання та виховання дітей з обмеженими психофізичними можливостями є предметом досліджень вітчизняних педагогів і психологів, таких як В. Синьова, Є. Коберник, Г. Шевченко, С. Матвєєва, М. Миронова, С. Гречко, Л. Гаврилов, О. Матвєєва, М. Назарина, В. Обухівська та інших. Окремі питання підготовки вчителя до освітньої діяльності з дітьми з обмеженими психофізичними можливостями розглядали Л. Вавіна, В. Бондар, О. Гаяш та інші.

Мета статті – охарактеризувати дидактичний аспект підготовки вчителя до роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Підготовка вчителя до роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку є важливим аспектом сучасної освіти, оскільки дозволяє забезпечити ефективне навчання та розвиток для всіх дітей, незалежно від їх індивідуальних особливостей. Дидактичний аспект цієї підготовки передбачає використання спеціальних методик, підходів та засобів навчання, що враховують потреби та можливості дітей з порушеннями.

Засоби досягнення виокремлених учителем дидактичних завдань (спосіб використання доступних дидактичних методів, форм і засобів) завжди повинні встановлюватися індивідуально, залежно від можливостей дитини, рівня її інтелектуального розвитку та наявних навичок. Вибором методів та форм роботи з дитиною, а також підбором дидактичних засобів займається вчитель, який керується їхньою придатністю для досягнення поставленої мети [1].

Відповідно, що краще вчитель знає ці дидактичні методи, форми і методи, тим ширше та точніше вибір конкретного способу дії у кожному окремому випадку. В даний час комплексне, інтегроване навчання, пізнання за допомогою декількох органів чуття дозволяють об'єднувати різноманітні методи та прийоми роботи в тому випадку, якщо їх застосування обґрунтоване педагогічним діагнозом та приносить певну користь дитині. Тому не можливо назвати методи, які можна було б використовувати завжди і скрізь працюючи з будь-якою дитиною, що мають обов'язковий, універсальний і безпомилковий характер.

У випадку з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку не можна однозначно визначити рамки очікуваних успіхів та запрограмувати їх. У кожної дитини власний темп та ритм розвитку, свої здібності та обмеження, своя специфіка. Можливо лише визначити напрями, в яких дитина, швидше за все, розвиватиметься, намагатися підтримувати її на цьому шляху та активно за ним слідкувати, мобілізуючи до співпраці, бо ніщо не звільняє вчителя від пошуку підходів до дитини.

При створенні індивідуальних освітніх програм, щоб вони якнайкраще досягали мети, необхідно відповісти на три основні питання: якою є дитина; чого потребує дитина і які матеріали вибрати; як подати вибрані матеріали. Відповіді на ці питання повинні дати всі особи, які

працюють з дитиною: вчителі, вихователі, спеціаліст з розвитку мови, керівник реабілітаційних занять. Реабілітаційний вплив повинен мати глобальний характер, тому програму повинні спільно складати всі фахівці, які працюють із дитиною [3].

Щоб відповісти на перше запитання необхідно мати всебічну інформацію про дитину. Необхідно знати його актуальний психофізичний стан, причини, що призвели до цього стану, та прогнози подальшого функціонування. Все це необхідно порівняти з теоретичними знаннями про норми розвитку. Необхідно також знати умови оточення, в якому живе та навчається дитина, реалії функціонування її школи тощо. Лише маючи таку інформацію, можна загалом, у робочому порядку визначити площину впливів та мету роботи, а значить, попередньо відповісти на друге питання: чого потребує дитина, і які матеріали вибрати. Критерієм вибору змісту навчання має бути його корисність для дитини. Корисно те, що полегшує самообслуговування (отже, враховує відношення «Я із самим собою»), а також функціонування у певному природно-соціальному оточенні (ставлення «Я та оточення»). Для оптимального функціонування в обох цих сферах необхідно мати певні інструменти (вміння та навички) [2].

Як відомо, діти, з порушеннями психофізичного розвитку повинні з нуля пізнавати навколишню дійсність і з нуля вчитися у ній функціонувати. Це пізнання має бути активним шляхом безпосереднього контакту з оточенням. Тільки діючи у тих же самих чи наближених умовах, у яких вони живуть щодня, діти здатні набувати необхідні навички, вміння та основні відомості.

Відповідь на третє запитання: як викласти вибрані матеріали – необхідно не тільки визначити напрямок, у якому вестимемо дитину, щоб вона оптимально розвивалася, але й зрозуміти, що необхідно зробити, щоб підтримувати цей напрямок. Необхідно також знати, які завдання реалізувати, щоб досягти запланованих цілей відповідно до правил корекційної педагогіки.

Як вже зазначалося, у кожної дитини індивідуальний темп та ритм розвитку, неможливо передбачити, скільки часу вона витратить на оволодіння будь-якою навичкою, можна лише запланувати, що повинен вчитель тренувати з дитиною, щоб та опанувала цю навичку. Тому цілі можемо формулювати як завдання для вчителя (наприклад, «вивчення правил», «навчання користування носовою хусткою»,

«навчання вмінню розрізати папір на дрібні смужки» тощо). Така форма запису підкреслює довгостроковість наших дій та одночасно оберігає від песимізму, викликаного тим, що в чергове щось не вдалося здійснити в запланований термін [3].

Таким чином, при підготовці до занять з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку обов'язок вчителя не виконання програми, а здійснення завдань, що служать розвитку особистості дитини на персональній та соціальній сфері. Плануючи роботу, треба позбавитися необхідності безпомилково передбачати все і завжди, скрізь і для кожної дитини. Варто дати вчителю певну свободу та спонтанність, необхідні для здійснення довгострокових та щоденних занять.

Виокремимо ключові дидактичні аспекти підготовки вчителя до роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку, до них відносимо:

- індивідуалізація навчання: вчителю важливо розуміти індивідуальні потреби та особливості кожної дитини з порушенням інтелектуального розвитку. Це означає адаптацію навчального матеріалу, методів та стратегій з метою забезпечення максимальної доступності та зрозумілості для кожної дитини;

- використання диференційованих підходів: вчителю варто вміти використовувати різноманітні методи та прийоми навчання, щоб забезпечити ефективне засвоєння матеріалу різними дітьми. Це може включати в себе використання візуальних засобів, ігрових елементів, рольових ігор тощо;

- створення сприятливого навчального середовища: важливо, щоб учитель створював атмосферу довіри та підтримки в класі. Це може включати в себе розробку режиму дня, який враховує потреби дитини з порушеннями, а також організацію комфортних умов для навчання та взаємодії;

- постійне професійне самовдосконалення: оскільки наука про порушення інтелектуального розвитку постійно розвивається, вчителю слід бути відкритим до постійного навчання та вдосконалення своїх професійних навичок у цій сфері. Це може включати участь у спеціалізованих семінарах, курсах підвищення кваліфікації, а також вивчення наукової літератури;

- співпраця з іншими спеціалістами: важливою частиною підготовки вчителя є вміння співпрацювати з іншими фахівцями, такими як

психологи, логопеди, соціальні працівники тощо. Це допомагає забезпечити комплексний підхід до навчання та розвитку дитини з порушеннями [2].

Всі ці аспекти допомагають вчителю ефективно організувати навчальний процес та забезпечити максимальну підтримку для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Розуміння та врахування їхніх потреб і можливостей є ключем до успішного навчання та розвитку цієї категорії дітей.

Висновки. Таким чином, дидактична підготовка вчителя до роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку передбачає, насамперед, всебічне вивчення особистості дитини, врахування індивідуальних особливостей та темпу засвоєння навчального матеріалу дитиною з порушеннями інтелектуального розвитку. Все це вимагає від учителя постійного професійного самовдосконалення та пошуку нових методів та засобів взаємодії з дітьми із порушеннями інтелектуального розвитку.

Перспектива дослідження. Щодо перспектив подальших досліджень – вважаємо за доцільне розгляд особистісних характеристик учителя для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаяш О. В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку : Науково-методичний посібник для вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, які працюють з дітьми з психофізичними порушеннями в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, соціальних педагогів, батьків. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2016. 120 с.

2. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.: Вип. 11. Т.1 К.: Наук. світ, 2009. 308 с.

3. Колупаєва А. А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. видання доповнене та перероблене, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 273 с.